

ELS MASOS

ORIGEN I HISTÒRIA

Tot i que la denominació «mansus» es comença a fer servir cap al segle VII, l'origen de la institució és molt més antic. El mas el trobarem, amb diferents noms, a quasi tota Europa.

Durant l'època romana, el mas té la funció d'unitat fiscal i serveix de base al tribut de capitació. Més tard, a l'època carolíngia, és utilitzat per al repartiment de les contribucions extraordinàries i per al reclutament de l'exèrcit.

A l'Edat Mitjana, el mas és incorporat dins el domini feudal i es converteix en una unitat agrària d'explotació. El mas, de propietat senyorial, era arrendat a un camperol, el qual, en contrapartida, es veia obligat a pagar al senyor una sèrie de prestacions.

A Catalunya, a l'Alta Edat Mitjana, els masos es localitzen al Pre-Pirineu i a la serralada Transversal, a la muntanya mitjana, per aprofitar els pendents per a diferents cultius. A la Baixa Edat Mitjana, i sobretot a finals del segle XV amb la resolució del problema remença, la institució del mas es generalitza i s'estén a la Catalunya Nova.

A finals del segle XIV, per culpa dels estralls causats per la pesta i les epidèmies, molts masos van quedar deshabitats en morir els seus pobladors. Són els «masos rònecs». Mentre alguns seran habitats de nou per altres masovers, uns altres restaran deshabitats i les seves terres passaran a engrandir altres propietats.

Durant els segles XVI i XVII, els problemes ocasionats per la pirateria i el bandolerisme porten a la fortificació dels masos de les zones afectades. Aquests segles també veuen l'embelliment i engrandiment de molts masos (les masies), gràcies sobretot a la prosperitat dels pagesos, després de la Sentència de Guadalupe.

Al segle XX, hem vist com tota una sèrie de masos han desaparegut en quedar deshabitats i les seves propietats han passat a explotacions veïnes.

ESTRUCTURA

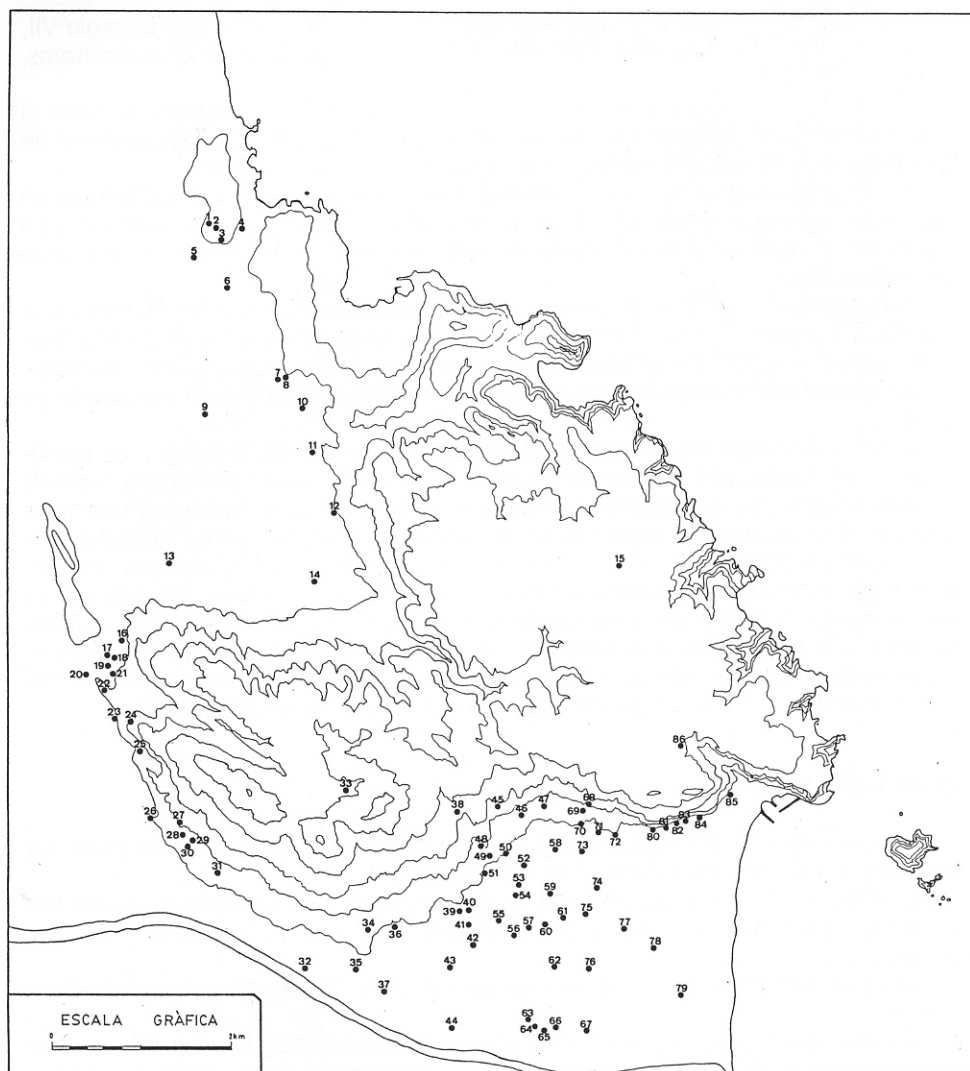
Dins la institució del mas podem distingir quatre grans conjunts: el bosc, les pastures, els camps de conreu i les edificacions.

El bosc se sol trobar en els sectors, de pendents més abruptes o difícils per al conreu i se n'obté la fusta, la llenya, alguns fruits (glans), falgueres per al jaç del bestiar,...

Les pastures se solen situar als marges del bosc. Serveixen per alimentar els ramats.

Els conreus ocupen les parts més planes de la propietat. Els cultius solen ser bastant diversificats: cereals, arbres fruiters i arborescents (vinya, olivera), regadiu.

Les edificacions es troben sempre dins el sector dels conreus i separades del bosc. Hi distingim la casa amb les estances destinades a habitatge (a la planta principal), els graners (a la planta superior), les corts, el celler, el trull, el rebost, el forn,... (a la planta baixa). A part de la construcció principal, sol haver-hi altres edificacions com galliners, estables, cabana per a la palla,...

Els masos del Montgrí.

1. Mas Torreportes
2. Mas Feliu
3. Mas Pascual i Mas Masover Nou
4. El Molí
5. La Fornaca
6. Mas Vilanera
7. Mas Calons dels Recs
8. Mas Vicenç dels Recs
9. Mas de la Torre Forçosa
10. Mas Casanova
11. Horta d'en Puig
12. Mas Cremat
13. Mas de la Jaça
14. Torre Ferrana
15. Mas Sec
16. Can Dalmau
17. Mas Danés
18. Mas Nou del Mas Vehí
19. Mas Vehí
20. Mas Pantaleó
21. Can Beliar
22. Mas Faveta
23. Mas Pala
24. Can Casas
25. Mas Blanc
26. Mas Pastor
27. Mas d'en Xiquet
28. Mas Jonquer
29. Mas Vell
30. Mas Ametller
31. Mas Quintana
32. Molí de Dalt (Can Mercader)
33. Santa Caterina
34. Mas Déu
35. Mas Solés
36. Mas Blanc
37. Molí del Mig
38. Mas Julià
39. Mas les Palmeres
40. Mas Cassà
41. Torre Begura
42. Mas Boixó
43. Mas de l'Arbre
44. Mas Nou
45. Mas Pedrola
46. Mas Ramades
47. Mas Moreu
48. Horta d'en Reixach
49. Mas Sobirà
50. Torre Martina
51. Torre Quintaneta
52. Mas Busquets
53. Mas Ral
54. La Galera
55. Mas de les Heures
56. Mas Noguer
57. Mas Llimoner
58. Mas Gusó
59. Mas la Terrera
60. Mas Xífrer
61. Mas Llorer
62. Mas la Barraca
63. Mas Jonquer
64. Mas Cortades
65. Mas Calafat
66. Mas Borrat
67. Mas Viola
68. Mas Soley
69. Can Pagès
70. Torre Gran
71. Mas Figueres
72. Santa Maria del Mar
73. Mas Marquès
74. Mas d'en Pi
75. Mas d'en Puig
76. Mas Pacual
77. Mas Miàs
78. Mas d'en Bou
79. Mas Ferrer (la Platera)
80. Mas Bassó
81. La Casa Nova
82. La Masia
83. Cal Perer
84. Mas Solés
85. Mas Pobre
86. Torre Ponsa

Mas Vicenç dels Recs, al terme de l'Escala (núm. 8).

Prop de l'edificació trobem també un pou, cisterna o font que serveix per proveir d'aigua tant a la casa com al bestiar.

Un cas especial dins el conjunt de les edificacions el constitueix la torre de defensa. Aquesta fortificació, molt freqüent en els masos que van patir els problemes de la pirateria o del bandolerisme als segles XVI i XVII, la trobem al costat de l'edifici principal. La construcció sol ser una torre (quadrada o cilíndrica) amb una petita entrada i amb diferents pisos sense connexió directa entre ells, ja que s'accedia al pis superior per una escala de fusta que es podia treure. Els pobladors del mas s'hi refugiaven en cas d'atac.

ELS MASOS DEL MONTGRÍ

Els masos més antics que trobem en aquesta zona són d'època baix medieval, tot i que no es pot descartar que alguns d'ells tinguin un origen més antic, com demostren algunes restes romanes trobades prop d'ells.

Aquests masos es localitzen a les falques del massís, sobre la plana encara no dessecada del tot.

Durant els segles XVI i XVII pateixen els atacs dels pirates i per aquest motiu es fortifiquen amb les torres que encara avui podem admirar: Torre Gran, Torre Martina, Torre Quintaneta, Torre Ferrana, Mas Ral, Torre Begura,...

Al segle XVIII, amb la posada en conreu de noves terres a la plana, es construeixen molts masos. A mitjan segle hi havia al municipi de Torroella 52 masos (el 1731 només n'hi havia 31).

Mas Blanc, al terme d'Ullà (núm. 25).

Torre Martina, al terme de Torroella de Montgrí (núm. 50).

A finals del segle XIX, el marquès de Robert va adquirir grans extensions de terres a la plana, on va fer aixecar tot un conjunt de cases de pagès, amb terres per treballar.

A part dels masos, al Montgrí i als seus voltants trobem tota una sèrie de mostres d'arquitectura popular: cabanyes de pastor, cabanyes de vinya, aixarts, parets seques,... encara poc estudiades.

Les cabanyes de pastor i les de vinya eren construïdes amb pedra seca. Podien tenir una forma més o menys circular i el sostre en falsa cúpula. Servien d'aixopluc.

Les que trobem al Montgrí van ser construïdes entre els segles XVII i XIX.